

Dialogen mellem kristne og muslimer

Dialog erstatter ikke mission, men dialog er vigtig – både i sig selv og som miljø for mission. I denne artikel udreder sognepræst Jan Ulrik Dyrkjøb forskelle og berøringspunkter mellem kristentroen og islam – og dermed mellem Kristustroende og muslimer

Af Jan Ulrik Dyrkjøb¹

I dialogen mellem kristne og muslimer gælder det om at lære troende fra en anden religion at kende. Det gælder om at lære at tale om islam på en sådan måde, at muslimer kan identificere sig med det, vi siger, og for muslimerne gælder naturligvis det omvendte. I virkeligheden kan man sige, at dialogen først for alvor begynder, når dette lykkes. Sådan blev sagen i hvert fald formuleret for mange år siden af den store franske orientalist Henry Corbin,² der selv var troende katolik. Vi er næppe nået så langt endnu, så Corbins udsagn kan kun være en tilskyndelse til at komme i gang.

Det gælder ikke bare om at lære en anden religion at kende, men om at lære troende fra en anden religion at kende, altså levende mennesker med en levende tro. Vi får indblik i nuancer, overvejelser, sikkerhed og usikkerhed. Vi får respekt for den anden religion, fordi vi møder mennesker, der står inde for den.

Idet vi lærer den anden part og den anden parts tro at kende, lærer vi også os selv og vores egen tro bedre at kende. Vi mennesker tænker og udtrykker os i kontraster og forskelle, og når forskellene bliver tydelige, bliver også dét, forskellene er imellem, tydeligt. Man "opdager" simpelthen sin egen religion på en ny måde ved at møde en anden religion – eller som sagt: ved at møde levende mennesker med en anden religion.

I mødet med muslimer kan man indimellem tænke: Så nær ved hinanden – og dog så langt fra hinanden! Vi har fælles rod i Orienten. Vi har meget fælles i troen på den ene Gud, i skabelsestroen, og etisk har vi også meget til fælles. Men vi er alligevel langt fra hinanden.

¹ Jan Ulrik Dyrkjøb er sognepræst ved Værløse Kirke. Artiklen er en bearbejdet version af et oplæg ved en søndagsrefleksion i Konventhuset i Roskilde i januar 2006. Red.

² 1930–1978

Mest markant og væsentligt er det nok, at muslimer og kristne underkender hinandens helligskrift. Muslimer vil i forhold til det gammeltestamentlige stof sige, at de i Koranen har den "rigtige" version af de gammeltestamentlige beretninger. Og de vil mene, at afgørende momenter i Det Nye Testaments beretning om Jesus er misforståelser eller forfalskninger. Bibelen er altså for muslimer ikke i ét og alt en sand gengivelse af Guds åbenbaring.

Omvendt kan vi som kristne nok anerkende Muhammed som en betydelig religiøs skikkelse. Men vi kan ikke anerkende Koranen som autentisk profeti - alene af den grund, at Koranen og islam rummer en fornægtelse af Kristus, altså af selve kernen i kristendommen.

Vi kan på en måde godt holde jul sammen, for også ifølge Koranen bliver Jesus undfanget i Marias moderliv ved Guds skaberkraft. Han fødes af en jomfru, af Maria. Men vi kan på ingen måde have påsken fælles. For Koranen benægter direkte, at Jesus døde på korset langfredag, og dermed også at han opstod fra graven og besejrede døden.

Vi har Jesus/Issa fælles. Men vi har helt forskellige – og uforenelige – opfattelser af, hvem Jesus er. For muslimerne er han en stor profet, den sidste før Muhammed. Ja, han er den Salvede ("al Masih"). Han er Guds Ord og Sandhedens Ord. Han er en ånd fra Gud. Han er undergører. Han kommer igen ved verdensdommen.

Men for kristne er han meget mere. Ikke bare kvantitativt – så at sige – men kvalitativt. Han er frelser og forsoner. Han er den, der har fået givet al magt i himlen og på jorden. Han er den Højstes Søn. I ham bor hele guddomsfylden legemlig. Ja, han er sand Gud og sandt menneske.

Så vi må som sagt sige: Så nær ved hinanden – og dog så langt fra hinanden. Og det kan naturligvis kalde på en vis modløshed i dialogen.

Men man kan også vende det om og sige: Så langt fra hinanden – og dog så nær ved hinanden! Man kan tage udgangspunkt i en erkendelse af forskellene. Og jeg kan sige, at i den faktiske dialog er det ikke kun de læremæssige forskelle, der fylder. Det er lige så meget forskellene i tænkemåde og i tilgangen til dét at være troende.

Men når man realistisk erkender forskellene og står ved dem, så opdager man også, at vi på et andet plan kan komme til at stå hinanden nær. Eller det gør vi i virkeligheden fra begyndelsen. Vi skal bare opdage det.

Her tænker jeg først og fremmest på den helt grundlæggende trosholdning eller religiøsitet. Trods alle forskelle – trods forskelle, som virkelig er uoverstigelige – kan vi godt være troende mennesker sammen og vinde respekt hos hinanden. Ja, vi kan i en vis forstand endda inspirere hinanden.

For at komme lidt nærmere ind på dét vil jeg fortælle om en bestemt oplevelse. Jeg og min kone har rejst i flere muslimske lande: Bangladesh, Malaysia, Iran, Jordan og først og fremmest i Syrien, hvor vi har været i alt fem gange. Under vores seneste besøg i Syrien – i påsken 2004 – var vi der netop for at holde påske sammen med de kristne og for at besøge de steder, der knytter sig til kristendommens tidlige historie. Men vi besøgte også som altid *Omayyade-moskeen* i den gamle by i Damaskus, og i denne moske, der er en af islams store helligdomme, besøgte vi også det særlige rum, som er mindsted og mausoleum for Hussein.

Hussein var søn af Muhammeds svigersøn Ali og Muhammeds datter Fatima. Og både Ali og Hussein er nøgleskikkelser i shiaislam. Hussein blev i 680 dræbt i slaget ved Kerbala, og hans hoved blev af Omayyade-kaliffen ført til Damaskus og anbragt i moskeen til spot for de troende.

I dag er Husseins hoved anbragt i et mausoleum i den østlige ende af Omayyade-moskeen, og stedet besøges af shiamuslimske pilgrimme, der især kommer fra Iran (de besøger også Fatimas og datte-

ren Suqeinass grave på en gravplads direkte syd for den gamle by samt Said Zeinabs moske i den sydøstlige udkant af Damaskus, hvor Husseins søster af det anførte navn ligger begravet).

Da vi stod i det lille rum med Husseins mausoleum, oplevede vi, hvordan pilgrimmene bad ved mausoleet, og hvordan kvinderne tørrede mausoleets glasruder over med grønt klæde for at kunne tage velsignelsen med sig hjem. Rummet var fyldt med bøn, med sorg, bekymringer og forhåbninger. Det var noget af det mest bevægende, jeg har oplevet, og jeg gik derfra med en klump i halsen, bogstavelig talt.

Muslimer og kristne kan ikke bede sammen. Men vi kan alligevel godt opleve en samhørighed i det inderste og dybeste i vores tro: *mødet med det hellige*. Der er som bekendt noget, vi ikke forstår med forstanden, men med noget dybere i os, med følelserne og – som vi siger – med hjertet.

Hvordan taler vi – som kristne og som muslimer – om tilbedelsen af Gud? I Johannes evangeliets fjerde kapitel fortæller evangelisten om Jesu møde med den samaritanske kvinde ved Jakobsbrønden. Samtalen kommer på et tidspunkt til at handle om tilbedelse. Forskellen mellem jøder og samaritanere ligger i opfattelsen af det rette sted for tilbedelsen af Gud, det rette helligsted. Kvinden siger: "Vore forfædre har tilbedt Gud på dette bjerg [Garizims bjerg], og I siger, at i Jerusalem er stedet, hvor man bør tilbede ham."

Jesus benægter ikke forskellen, men han løfter det hele op på et højere plan: "Den tid kommer, ja, er allerede inde, da de sande tilbedere skal tilbede Faderen i ånd og sandhed; (...) Gud er ånd, og de som tilbeder ham, bør tilbede i ånd og sandhed."

Det handler, som det sådan set altid gør i Johannes evangeliet, om forskellen på dét, der er "nedenfra", og dét, der er "ovenfra". "I er nedenfra, jeg er ovenfra; I er af denne verden, jeg er ikke af denne verden!" siger Jesus senere.³

Det handler ikke mere om templerne, helligstederne, alt dét, som mennesker har fundet på og bygget op. Jesus har tidligt i Johannes evangeliet talt om, at templet skal brydes ned, og om, at han selv skal være tempel, Guds sted på jorden.⁴

Gud sender i og ved Kristus sin Ånd, som er sandhedens Ånd, og som vejleder os til sandheden og hele sandheden. De sande tilbedere er dem, der tager imod Ånden og lever i den sandhed, som Kristus er. De sande tilbedere er dem, der er "i Kristus", eller hvis "liv er skjult med Kristus i Gud" – for nu at tale med Paulus.⁵

Der er en berømt hadith (= overlevering om profeten), hvor Muhammed og hans venner får besøg af en rejsende, der viser sig at være englen Gabriel. Gabriel forhører Muhammed om troen, og så spørger han ham om, hvad det vil sige at handle godt – eller handle smukt – som det også kan oversættes ("ihsan"). Profeten svarer: "At du tjener Gud, som om du ser ham, for selvom du ikke ser ham, så ser han dig."

Verbet "tjene" har på arabisk samme rod som "abd" ("tjener"). Men "at du tjener Gud" kan også oversættes: "at du tilbeder Gud" (tilbedelse, dét at tilbede: "ibada"). Det indebærer ikke blot at følge Guds forskrifter, men at huske på Gud ("dhikr"), at bede om Guds vejledning, at vise Gud taknemmelighed, i det hele taget at være og leve i relation til Gud. Som kristne forlader vi os på, at vores liv er "skjult med Kristus i Gud," og at vi netop derfor er sande tilbedere. Men også den troende muslim lever i Guds nærhed og tilbeder Gud.

³ Joh 8,23

⁴ Joh 2,18 ff

⁵ Kol 3,3: I er jo døde, og jeres liv er skjult med Kristus i Gud.

Det græske verbum, der i Joh 4 oversættes med "tilbede" ("proskuneo"), betyder: at bøje knæ for, at kaste sig ned for. Og det er jo præcis, hvad den troende muslim gør fem gange om dagen.

Vi er nok tilbøjelige til at tænke, at muslimens forhold til Gud er et forhold på afstand og et underdanigt forhold. "Islam" betyder "underkastelse", og den troende er Guds "tjener".

Og i kontrast hertil siger vi, at den kristnes forhold til Gud et nært og fortroligt forhold. Gud er vores "far", og Kristus er vores "bror og ven". I Johannes evangeliet kalder Jesus disciplene for "tjenere", men til sidst kalder han dem sine "venner", og efter opstandelsen kalder han dem "børn". Og Paulus siger: "Ånden selv vidner sammen med vor ånd, at vi er Guds børn".⁶

Men vi må ikke overse, at Paulus kalder sig selv for "tjener". Han præsenterer sig i allerførste sætning i Romerbrevet som "Kristi Jesu tjener" – og mange steder sidenhen. Og det ord, der anvendes, kan meget vel også oversættes: "slave".

Den kristnes gudsforhold er et nært og fortroligt forhold, men også et forhold, der rummer ærefrygt. Også for os er Gud alt, Kristus er Herre, og vi er kun "unyttige tjenere".⁷

Endelig kan man også minde om, at muslimernes fem daglige bønner måske oprindeligt har haft jødernes og de kristnes faste daglige bønner som forbillede. Og der er dem, der mener, at Muhammed kan have lært bedestillingerne af syriske munke.

En af de første islamiske mystikere (sufier) var en kvinde: Rabi'a al-'Adawija (ca. 717-801), der levede i Basra i det nuværende Irak. Fra hende er der bl.a. overleveret følgende bøn: "Min Gud, hvis jeg tilbeder Dig af frygt for helvede, så brænd mig i helvede; og hvis jeg tilbeder Dig af længsel efter paradys, så udeluk mig fra paradys; men hvis jeg tilbeder Dig af kærlighed til Dig, hold da ikke længere Din skønhed skjult for mig."

Det første og det største bud i loven, udsagt i Femte Mosebog, bekræftet af Jesus, er som bekendt: "Derfor skal du elske Herren din Gud af hele dit hjerte og af hele din sjæl og af hele din styrke".⁸

Den hellige Bernhard af Clairvaux siger: "Du ønsker, at jeg siger dig, hvorfor og hvordan Gud bør elskes. Mit svar er, at Gud selv er grunden til, at han bør elskes. Og hvad angår spørgsmålet om, hvordan han bør elskes, så skal der ikke være noget grænse for denne kærlighed. Er det tilstrækkeligt svar?" (indledningen til *De diligendo Deo*⁹).

Vi er som kristne og muslimer uendelig langt fra hinanden. Vi vil altid skulle frakende den andens tro og helligskrift sandhed. Men forunderligt nok er vi også fælles om at være Guds elskere. Ikke alle udenværkerne, ikke det dogmatiske indhold, men noget af det inderste og dybeste i vores trosliv kan forene os.

Klik her for at udskrive artiklen (printerens skal være tændt)

Klik her for at sende artiklen til en ven eller bekendt (Outlook skal være startet)

Klik her for at komme til forsiden af catholica.dk

⁶ Rom 8,16

⁷ Luk 17.5-10

⁸ 5 Mos 6,5

⁹ Latin: Om at elske Gud. Red.